

František Josef I.,
panovník zlatého věku
jistoty?

Biograficky orientovaná badatelská výuka

- Cílová skupina: studenti dějepisu druhého nebo třetího ročníku vyššího cyklu gymnázia
- Časová náročnost: 45 min. (+ shlédnutí dokumentárního filmu v délce cca 50 min. jako příprava na výuku), některé části výuky lze vynechat nebo časovou dotaci pro ně určenou zkrátit
- Cíle výuky a motivace:

František Josef I. (1830–1916) patří k nejdéle panujícím vládcům v dějinách lidstva. Je symbolem epochy, které říkáme františko-josefinská a které může v Evropě konkurovat snad pouze epocha viktoriánská. Ve střední Evropě je František Josef chápán jako člověk symbolizující epochu modernizace se všemi pozitivy a negativy, které změny do života lidí přinášely. Svým osudem symbolizuje také rozporný postoj člověka k novému způsobu života v moderní společnosti, řada tragédií a nezdarů provázejících jeho vládu i osobní život dávají celé epoše silný lidský rozměr.

Během období, kdy seděl František Josef I. na rakouském (rakousko-uherském) trůnu, se vystřídali v čele svých zemí:

- tři němečtí císařové
- čtyři ruští carové
- dvanáct nejvyšších státních představitelů Francie
- osmnáct amerických prezidentů
- S odstupem času veřejnost zapomíná na císařovy chyby a neúspěchy a problémy, které nedokázal uspokojivě vyřešit: národnostní vztahy, ústavnost a demokratizace poměrů v říši, sociální napětí ad. Zvyšuje tak se vliv dobové propagandy, která císaře líčila jako moudrého a dobrotivého otce obyvatel říše, který se cítil být prvním služebníkem státu, obětoval se pro říši a jeho režim se snažil být i v maličkostech korektní a neúplatný. Cílem výuky je na blíž se seznámit s osobností císaře Františka Josefa, nahlédnout cestou badatelského vyučování hlavní problémy jeho epochy a provést na základě této znalosti kritiku císařovy sebe prezentace. Zkušenost se státní propagandou pozdního 19. století bude pro studenty užitečná při kritické interpretaci propagandy pozdější i současné.

Metody a předporozumění

- Metody a formy výuky:
 - - práce ve skupinách
 - - analýza textu
 - - badatelské vyučování
- Pomůcky: 4 počítače připojené k internetu (aplikace Google Earth nebo počítačové mapy.cz)
- Klíčové pojmy: absolutismus, konstituce, modernizace
- Předporozumění:
 - Dokument František Josef I. - Soumrak habsburské monarchie na youtube
 - <https://www.youtube.com/watch?v=Axc-kJrTJl8> (avízo zasláno předem)
- Stručný životopis císaře:
 - - narodil se ve Vídni 8. srpna 1830
 - - 2. prosince 1848 nastoupil na trůn
 - - 1851 návrat císaře k abolutistickému způsobu vlády
 - - 1853 nezdařený atentát na císaře
 - - 1854 sňatek s Alžbětou Bavorskou (Sisi)
 - - 1859 porážka habsburského vojska ve válce s Francií a Sardinii
 - - 1860–1861 přechod vlády ke konstitučnímu režimu
 - - 1866 porážka habsburských vojsk ve válce s Pruskem
 - - 1867 Císařství rakouské se přeměnilo na Rakousko-Uhersko
 - - 1878 okupace Bosny a Hercegoviny habsburskými vojsky
 - - 1889 sebevražda korunního prince Rudolfa
 - - 1898 atentát na císařovnu Alžbětu
 - - 28. července 1914 císař vypovídá válku Srbsku, začátek první světové války
 - - zemřel 21. listopadu 1916 na zámku Schönbrunn
 - Podrobnější životopis: https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Josef_I.

Evokace

- **Po zhlédnutí dokumentárního filmu (za domácí úkol) si přečtete čtyři pro císaře typické citáty a formulujete svůj pohled na panovníka jako člověka...**
- Slavné císařské citáty (či přesněji výroky připisované císaři)
 - „Mým hlavním úkolem je chránit mé národy před politikou jejich vůdců.“ (1895)
 - „Nezůstanu ušetřen ničeho na tomto světě!“ (1898, první reakce na tragickou smrt císařovny)
 - „Psací stroje jen pokazí rukopis důstojníků a poddůstojníků a nakonec rozvrátí vojenskou disciplínu.“ (1901)
 - „Rakousko-uherská armáda nepotřebuje automobily, budou jenom plašit koně.“ (1906)

Denní program císaře:

Každý den vstával o půl čtvrté ráno. Jeho komorník Eugen Ketterl jej budil slovy: „*Kladu se k nohám Vašeho Veličenstva.*“ Po koupeli a ranní modlitbě následovala snídane – káva, máslo, pečivo a s výjimkou postního období několik plátků šunky. Ráno poslouchal císař hlášení vojenských a dvorských funkcionářů v pevně stanoveném pořadí, tj. jako první vždy vojenská hlášení. V sedm hodin jej čekala lékařská prohlídka, pak pokračoval v úředním jednání, obvykle až sto záležitostí denně. V poledne císař na svém pracovním stole poobědval, opět skromně – polévku a hovězí nebo kuřecí maso se zeleninou. V poledne si udělal císař vždy přestávku v práci a vyšel na balkon, aby sledoval výměnu stráží. Hlavní jídlo dne, takzvaný dinner, se podávalo v 17 hodin, císař rád jedl dinner v kruhu rodiny. Opět šlo o lehce stravitelná, jednoduchá jídla. Během pobytu v lázních se dinner podával již v 15 hodin, to si potom Jeho císařské veličenstvo v podvečer ještě dopřálo polévkový talíř kyselého mléka a krajíc černého chleba s máslem. V osm hodin již císařský dvůr přecházel na noční provoz.

Lidský rozměr osobnosti císaře

- Na panovníka a na jeho obraz u veřejnosti velmi silně působily rodinné tragédie v jeho nejbližším okolí. Úkol ve skupinách: Najděte na internetu bližší informace o osudu panovníkovi blízkých osob a vysvětlete jejich vztah k císaři:
 - manželka Alžběta Bavorská (Sisi)
 - bratr Maxmilián, řečený Mexický
 - syn Rudolf
 - synovec František Ferdinand d'Este

Vzpomínka na františko-josefinskou éru

- Rakouský spisovatel Stefan Zweig (1881–1942) v nostalgické vzpomínce na éru Františka Josefa, zapsáno krátce před smrtí (sebevražda):

„ Pokusím-li se najít výstižnou formulaci pro dobu před Velkou válkou, pak doufám, že budu nejvíce pregnantní, když řeknu zlatý věk jistoty. Zdálo se, že vše v naší tisícileté rakouské monarchii je založeno na dlouhé trvání a nejvyšším výtvořem této stálosti je sám stát. Práva, která poskytoval svým občanům, byla zaručena parlamentem, svobodně zvolenými zástupci lidu, a každá povinnost byla přesně vymezena. Naše měna, rakouská koruna, obíhala ve třpytivých zlatých mincích a zaručovala tím svou stabilitu. Každý věděl, kolik vlastní, co mu náleží, co je dovoleno a co je zakázáno. Vše mělo svou normu, svou určenou míru a váhu. Kdo měl nějaký majetek, mohl si přesně vypočítat, kolik mu ročně vynesou úroky, úředník a důstojník si zase spolehlivě našel v kalendáři rok, v němž bude služebně povýšen a kdy půjde do penze. Každá rodina měla pevný rozpočet, věděla, kolik potřebuje na byt a stravu, na letní cestu a reprezentaci, a kromě toho si připravila malý obnos na nepředvídatelné výlohy, pro nemoc a lékaře. (...) Vše v této říši stálo pevně a neměnitelně na svém místě a na tom nejvyšším stáříčkářském císaři.“

- 1) Vysvětlete, proč Zweig v textu zdůrazňuje jako symboly stability měnu, dům, držbu statku nebo obchodu, tj. pilíře soukromého vlastnictví?
- 2) Proč je Zweigova interpretace františko-josefinské éry nahlížena často jako falešná nebo přesměru idealizující? Které události/rozhodnutí „image“ císaře kazí?

Panovníkova titulatura (stav k roku 1865)

- Jeho císařské a královské Apoštolské veličenstvo
- z Boží vůle císař rakouský,
- král český a uherský, lombardský a benátský, dalmatský, chorvatský, slavonský, haličský, vladimířský a illyrský;
- král jeruzalémský;
- arcivévoda rakouský,
- velkovévoda toskánský a krakovský;
- vévoda lotrinský, salcburský, štýrský, korutanský, kraňský a bukovinský;
- velkokníže sedmihradský, markrabě moravský;
- vévoda horno- a dolnoslezský, modenský, parmský, piacenzský a guastalský, osvětimský a zátorský, těšínský, furlanský, dubrovnický a zadarský;
- okněžněný hrabě habsburský, tyrolský, kyburský, goricijský a gradištský;
- kníže tridentský a brixenský;
- markrabě horno- a dolnolužický a istrijský;
- hrabě hohenembský, feldkirchský, břežnický, sonnenberský;
- pán terstský, kotorský a na Slovinském Krajišti;
- velkovojevoda srbský

Úkol:

Najděte na mapě zmíněná historická území a města: Lužice, Sedmihradsko, Toskánsko, Kraňsko, Benátsko, Slavonie, Bukovina, Piacenza, Kotor, Modena
Které uvedené tituly působí (s ohledem na poměry roku 1865) nepatřičně?

- protože byla v roce 1861 vydána ústava
- protože Habsburkové dávno ztratili moc nad zeměmi a panstvími uvedenými v titulatuře
- protože titul už ztratil svůj starobylý význam a státní útvar s ním spojený již dávno zanikl, přesto si ale v titulatuře drží určitý význam a pro 19. století manifestuje určité mocenské ambice

Řazení delegací vítajících císaře v ulicích Brna, sestaveno na základě vyjednávání panovníkovy kanceláře s moravským místodržitelstvím

- důstojníci brněnské posádky
- členové veteránských spolků
- šlechtičtí držitelé dvorských hodností
- aristokratky činné v charitě
- brněnský římskokatolický biskup
- ostatní představitelé moravské šlechty
- ostatní důstojníci
- představitelé Zemského sněmu moravského
- vedení města Brna
- úředníci zemského sněmu a magistrátu
- vedení Německé technické vysoké školy
- představitelé protestanských náboženských obcí a obce židovské
- Obchodní a živnostenská komora
- Advokátní a Notářská komora
- představitelé vědeckých společností (Společnost pro povznesení orby ad.)
- vedení Dělnické úrazové pojišťovny
- ředitelé středních škol
- představitelé německých spolků
- představitelé českých spolků (prakticky všechny významné s výjimkou Sokola)
- představitelé řemeslnických společenstev (řezníci, stolaři, pekaři atd.)

Císařské public relations I.: návštěva města Brna ku příležitosti velkých střeleckých slavností v roce 1892

Úkol: Panovník přijel do Brna na vojenskou slavnost, tím bylo částečně ovlivněno řazení delegací.

a) Jak byste na základě seznamu vymezili žádaný obraz panovníka u veřejnosti, tj. jak si dvorská kancelář přála, aby byl panovník vnímán?

b) Panovník vystupoval jako vládce nábožensky tolerantní, i když víme, že byl vychován jako hluboce věřící římský katolík a tento znak z jeho myšlení nikdy úplně nezmizel. Co signalizuje tuto toleranci při návštěvě Brna?

c) Císař se jako konzervativně založený člověk obával negativních důsledků kapitalismu a manifestoval tuto skutečnost také svou návštěvou v Brně, tj. v jednom z nejvíce průmyslových měst své říše. Jak panovníkův ambivalentní vztah ke kapitalismu vyjadřuje řazení delegací? Kdo v delegaci zastupuje „kapitalisty“, kdo „starý dobrý předkapitalistický svět“ a kdo snahu utlumit sociální důsledky kapitalismu?

d) Jak se v delegacích odráží národnostní poměry v Brně? Proč byl v roce 1892 z delegace vyřazen spolek Sokol, když ještě v roce 1880 při panovníkově návštěvě v Brně přítomen mohl být?

e) Je v řazení delegací přítomna genderová problematika?

Dva milníky v dobovém vnímání císaře: manifesty z let 1860 a 1914

- Jde o dva z nejdůležitějších dokumentů vlády Františka Josefa. Všimněte si:
 - Jak tu panovník vysvětluje události let 1848–1849 a jak vlastně vykládá skutečnost, že jej poměry v zemi donutili podělit se část moci a svolat zastupitelský sbor?
 - Které pasáže naznačují panovníkovu nechuť k lidovým hnutím, ke konstituci?
 - I přes několik desetiletí konstituční vlády a soužití se zastupitelskými sbory zní prohlášení z roku 1914, jakoby tuto skutečnost ignorovalo. Ve kterých pasážích?
 - Panovník byl na začátku 20. století mnohými vnímán jako nepatřičný pozůstatek starých časů, jako archaismus v moderní době. Dokládají to některé pasáže v textu?
 - Ve kterých částech textu se panovník projevuje jako hluboce věřící člověk s až fatalistickým přístupem ke světu?

Po přečtení obou dokumentů se k úkolům vrátíme.

Mým národům! (1860)

Když jsem dosedl na trůn Mých předků, byla monarchie násilnému otřásání vydána. Po boji, Mým otcovským citům hluboce bolestném, nastala v Mých zemích, jako všude v násilně otřesených obvodech pevniny evropské potřeba, aby moc vládní přísněji sestředěna byla. Veřejné blaho a bezpečnost většiny pokojných obyvatelů monarchie požadovaly to – rozčilené vášně a bolestné upomínky na nejbližší minulost činily svobodný pohyb před nedávnem ještě nepřátelsky bojovavších živlů nemožným.

Chtěl jsem se dověděti o přáních a potřebách rozličných zemí monarchie, a protož jsem Mým patentem ... Mou rozmnoženou říšskou radu založil a svolal.

Mým národům (1914)

Bylo mým nejrůcnějším přáním, abych léta, která z Boží milosti jsou Mi ještě dopřána, mohl zasvětit dílům míru a uchránil Svoje národy před těžkými oběťmi a břemeny války.

V radě Prozřetelnosti bylo jinak rozhodnuto.

Pletichy protivníka plného nenávisti nutí Mne, abych na obranu cti Svého mocnářství, na ochranu jeho vážnosti a moci k zabezpečení jeho državy po dlouhých letech míru chopil se meče.

...

Srbsko odmítlo umírněné a spravedlivé požadavky Mé vlády a odepřelo dostáti povinností, jichž splnění v životě národův a států jest přirozeným a nutným základem míru.

A tak jsem nucen přikročiti k tomu, aby se moci zbraní opatřily nezbytné záruky, které mají zabezpečiti Mým státům pokoj uvnitř a trvalý mír na venek.

V této vážné chvíli Jsem si plně vědom celého dosahu svého rozhodnutí a své zodpovědnosti před Všemohoucím.

Vše Jsem prozkoumal a uvážil.

S klidným svědomím nastupuji cestu, kterou Mi povinnost vykazuje.

Spoléhám na Svoje národy, kteří ve všech bouřích vždy v jednotě a věrnosti kolem Mého trůnu se seřadili a pro čest, velikost a moc vlasti k nejtěžším oběťm vždy byli ochotni.

Spoléhám na statečnou, obětavým nadšením naplněnou brannou moc Rakousko-Uherska.

A důvěřuji ve Všemohoucího, že Mým zbráním dopřeje vítězství.

Císařské public relations II.: Dobové anekdoty o panovníkovi a císařské bonmoty (schválené cenzurou a publikované v dobovém tisku) – skupinová práce

- *Co je to anekdota?* Anekdotou je míněna krátká příhoda odhalující charakter ústřední postavy. Nejde o vtipy, kterým by se dnešní člověk zasmál a snad se jim v pravém smyslu od srdce nesmáli ani současníci. Šlo o to, na základně krátkých incidentů, příhod, citátů vykreslit panovníka v příznivém světle. Císařova kancelář předávaly tyto anekdoty tisku a veřejnosti s cílem ovlivnit pozitivně panovníkovo vnímání u poddaných.

Jak se podobné části PR ošetřují v současné politice? Dokážete uvést příklady situací, citátů, anekdotických příběhů, kterým oddělení vnějších vztahů „zásobuje“ média, aby vylepšilo obraz politika?

Zadání pro čtyři skupiny

- Zamyslete se nad účelem, který měla publikovaná anekdotická příhoda v utváření veřejného obrazu panovníka splnit a stručně jej formulujte. Nezapomeňte na to, že anekdota a příslušná PR strategie pravděpodobně reagovala na existující dobový problém a poptávku veřejnosti po jeho řešení, tj. intervenci panovníka v něm.

Skupina 1:

- a) V habsburské říši žili příslušníci jedenácti národů a národností a pěti náboženských vyznání. Nebylo snadné říši řídit, sporů mezi národnostními a konfesními skupinami nebylo málo. Císař jednou navštívil vídeňský sirotčinec a během jeho prohlídky vstoupil také do třídy, ke které mu ředitel ústavu sděloval, že se v ní nachází sirotci – držitelé stipendií ze všech korunních zemí monarchie. Císař užasl: „Tak ty děti jsou opravdu z celé monarchie?“ „Zajisté, Veličenstvo“, odpověděl ředitel, „támhle ten je ze Štýrska, ten z Haliče, z Dalmácie a tento chlapec je z Čech.“ Císař pokýval hlavou, melancholicky se usmál a ještě se optal: „A snesou se?“ (1892)
- b) Císařská armáda byla pestrou směsicí národů. Na sto vojáků připadalo 29 Němců, 19 Maďarů, 13 Čechů, 9 Poláků, 8 Rusínů (Ukrajinců), 7 Srbů a Chorvatů, 5 Rumunů, 5 Slováků, 3 Slovinci a 1 Ital. Velícím jazykem byla němčina, každý voják se musel naučit 80 povelů v němčině. Hlavně pro maďarské a rusínské vojáky to byl často velký problém. Ke gardovému husarskému pluku ve Vídni byl na stáž přidělen syn čínského knížete a převelen jeden maďarský hrabě. Císař poslouchá hlášení a ptá se rytmistra: „Nebudou s těmi novými potíže, umí ten Číňan německy?“ Důstojník si v rozpacích pohládl knír a odpověděl: „Číňan ano, Veličenstvo, ale ten Maďar ne.“ (1898)

Skupina 2

- Generál Anton Galgotzy byl známou postavou rakousko-uherské armády. Pocházel z rodiny venkovského učitele ze Sedmihradska a vypracoval se až do hodnosti generála. Byl znám svým přímým, vojáckým a skromným vystupováním, byl proto oblíben i u vojáků. Jako velitel sboru v Bosně dostal rozkaz postavit v členitém terénu most a když jeho jednotka stavbu dokončila, poslal do Vídně vyúčtování celé akce. To bylo velmi stručné: dostal jsem 10 tis. zlatých, utratil jsem 4220 zlatých, zbytek posílám zpět. Z Vídně generálovi odpověděli s uctivou prosbou o detaily, potřebovali provést řádné vyúčtování a vyplnit formuláře. Generál telegramem odpověděl: „Neukradl jsem nic. Galgotzy.“ Vojenské úřady stále nebyly spokojeny a znovu dotíraly na generála s vyúčtováním, až se generál rozzlobil a napsal dovětek k předchozímu telegramu: „Kdo mi nevěří, je osel.“ Vrchní zásobovací úřad armády si již nevěděl rady a obrátil se proto na vrchního velitele celého vojska, na císaře. František Josef si prohlédl Galgotzyho „účet“, telegramy a fotografii mostu a jako své rozhodnutí na akta připsal: „Já mu věřím“. (1909)
- Manévry v Haliči, korunní zemi s početnou židovskou menšinou. Starý císař v čele skupiny důstojníků projížděl krajinou a před jednou židovskou vesnicí jej vítala skupina představitelů obce a předávala mu symbolické klíče od obce. Sedovlasý židovský představený pronesl hold k poctě císaře hebrejsky, protože jiný jazyk neuměl. Císař převzal klíče a skupina důstojníků v čele s císařem pokračovala na koních dále. Jeden z důstojníků, hrabě Kaunitz, po chvíli jízdy tiše pronesl: „Nerozuměl jsem ani slovo, co říkal ten starý žid.“ Císař jeho poznámku zaslechl, otočil se v sedle a pronesl: „Však on taky nemluvil k Vám, milý Kaunitzi.“ (1899)

Skupina 3

- Před vídeňským Hofburgem vystupovala hostující vojenská kapela německé armády. Císař na procházce přistoupil ke kapelníkovi a šibalsky se zeptal: „Když začne válka, to nesete do boje jak vojenskou výstroj, tak instrumenty?“ Kapelník: „Ano, Vaše Veličenstvo“. Císař se dále ptá: „A když dojde k ústupu, co zahodíte jako první, výstroj nebo instrument?“ Kapelník zkoprněl v rozpacích a po chvíli povídá: „To nevím, Vaše Veličenstvo, v německé armádě se o ústupu nikdy nemluvilo.“ (1902)
- Krátce po drtivé porážce Rakušanů v rakousko-pruské válce roku 1866 se císař s několika průvodci vydal na lov v oblíbeném letovisku Bad Ischl. Během chůze jeden z dvořanů pronesl poznámku, že pruský ministerský předseda Bismarck hodně pije, prý je skoro každý den opilý kořalkou. Císař na to odvětil: „Tak to si přeji, aby více pili taky moji ministři.“ (1867)

Skupina 4

- Rakouskou loď s císařem na palubě na cestě do Palestiny ve Středozemním moři zastihla bouře. Kapitán přikázal všem pasažérům, aby se připoutali k pevným předmětům na palubě nebo v podpalubí, aby se nezranili pádem, nebo je vlna nespláchla do moře. Císař byl tímto rozkazem zaskočen, napadlo jej, že nebude vypadat dostatečně důstojně. Nechal si ze svého doprovodu přivolat admirála Tegethoffa, vítěze nad italským loďstvem v nedávné válce, a otázal se ho: „Co si o tom rozkazu myslíte, admirále? Budete se poutat?“ Admirál odpověděl stoicky: „Já? Ne, Výsosti. Ale když utonu já, splním jen svou povinnost. Císař má jiné povinnosti.“ (1869)
- Císař byl zdatný úředník, který vydržel číst akta i deset hodin denně. Akta musela být přesně seřazená po jednotlivých listech. Jednou při přednášení spisů vrchní pobočník hrabě Eduard Paar, tehdy skoro sedmdesátník, trochu škobrtl a taktak, že spisy nerozsypal po zemi. A pětasedmdesátiletý císař to hned glosoval: „Milý Paare, musíte dávat pozor, aby Vám ty listy nevypadly na zem. Už byste se pro ně nedokázal ohnout. A já, jestli si kleknu, tak už taky nevstanu.“ (1906)

Komentář vyučujícího

- Skupina 1: Anekdoty ukazují na nesnadnou roli císaře jako otce svých národů, dobrotivého sice, ale podle potřeby také přísného. Záměrem cenzury pravděpodobně bylo nechat vyniknout císařovu dobrou vůli ke shodě, přičemž ale absolutní shoda byla stěží možná. Zajímavý je v této souvislosti dalších z údajných císařských citátů o „nesitelné nespokojenosti“ rakouských národů: „Když rozhodnu spor a všechny strany (myšleno zástupci národů) jsou mírně nespokojeny, vím, že jsem rozhodl správně.“ Druhá anekdota ukazuje na roli němčiny jako de facto hlavního komunikačního, kulturně vůdčího, ale nikoliv státního jazyka monarchie. S akceptací této reality pro celou rozlehlou a kulturně a národnostně pestrou říši měli nejvíce problémy právě Maďaři, resp. maďarská politická reprezentace.

Komentář vyučujícího

- Skupina 2: Obě anekdoty ukazují na zvláštní vztah císaře k armádě. Panovník se v první řadě cítil být vojákem a ve vojenském prostředí se cítil dobře. Vojensky přísný, skromný a přísně uspořádaný byl také jeho způsob života. K vojákům měl pochopení a byl ochoten krýt i některé archaické zvláštnosti rytířského chování důstojníků, např. svým zásahem kryl důstojníky, kteří podstoupili čestné souboje na obranu cti. Celou důstojnickou komunitu vnímal pravděpodobně jako Kriegskammeradschaft, tj. společenství bratrů ve zbrani (aktivní důstojníci si v soukromí tykali, sdíleli stejné záliby apod.). Druhá z anekdot ukazuje císařovu náboženskou toleranci na příkladu židovské komunity – ač byl císař výchovou bigotní katolík a konzervativně založený člověk, náboženskou toleranci jako aspekt modernity přijal za svou a postavení židovské komunity v Rakousko-Uhersku je v evropském srovnání hodnoceno jako velmi příznivé, ovšem samozřejmě s řadou významných regionálních odlišností. V hlavních centrech říše byly osoby židovského původu dobře integrovány do společnosti, ale některé limity přesto zůstávaly, např. dostupnost vyšších vojenských a akademických hodností, otevřený antisemitismus části politických stran a občasné protižidovské skandály a kravály, např. tzv. Hilsnerova aféra.

Komentář vyučujícího

- Skupina 3: Tyto anekdoty prošly rakouskou cenzurou, byť neukazují habsburskou říši v příliš lichotivém světle ve srovnání s dynamickým a moderním Německem. Příčinu absence cenzurního zásahu neznáme, mohlo snad jít o důsledek skutečnosti, že hlavně mladší generace akademicky vzdělané německy hovořící inteligence (tedy také státních úředníků a cenzorů), se již na Rakousko dívala dosti kriticky a od roku 1866 se v tomto prostředí šířil obdiv k roli Pruska a Německa v Evropě. Pokud část Čechů chápala Rakousko jako „vězení národů“, nelze zapomenout také na to, že se tu „uvěznění“ v soužití se Slovany cítili také někteří Němci.

Komentář vyučujícího

- Skupina 4: Anekdoty sice dělí mnoho let, ale mají stejný základ: prezentují panovníka jako prvního služebníka své říše, jako člověka, který svému státu vše obětoval, nelitoval úsilí, osobních rizik a myslel to se svou říší a jejími národy vždy dobře. Druhá anekdota je z hlediska absence cenzurního zásahu zajímavá proto, že ukazuje vedení státu jako přestárlé, jako gerontokracii (vládu starců). Důvodem byla patrně snaha ukázat císaře ve vyšším věku jako symbol stability v neklidné době. Ne nadarmo mnoho obyvatel Rakouska soudilo, že po smrti císaře skončí „staré dobré časy“ (viz Zweig). Císař přežil téměř všechny příslušníky vlastní generace a byl pro své poddané skutečnou stálicí a jistotou.

Úkol (opakování, shrnutí): Císař hledá rádce

Sepište inzerát do novin, ve kterém formulujete :

- a) problém, který říši trápí;
- b) profil osoby, která by měla pomoci panovníkovi v jeho rozhodování o řešení obtíží hlavně s důrazem na vzdělání a pracovní a osobní zkušenosti

Závěr

- Změnil se váš pohled na císaře?